

**OSKARŻENIE ZA PRZYNALEŻNOŚĆ DO UKRAIŃSKIEJ ORGANIZACJI WOJSKOWEJ W
SĄDOWNICTWIE STANISŁAWSKIEGO SĄDU OKRĘGOWEGO**

Zvarych Roman

doktorant, Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. W. Stefanyka, Iwano-Frankivsk, Ukraina
dude.km@j.ua

**PROSECUTION OF BELONGING TO THE UKRAINIAN MILITARY ORGANIZATION IN THE
LEGAL PROCEEDINGS OF STANYSLAVIV DISTRICT COURT**

Zvarych Roman

postgraduate, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

**ОБВИНУВАННЯ ЗА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В
СУДОЧИНСТВІ СТАНИСЛАВІВСЬКОГО ОКРУЖНОГО СУДУ**

Зварич Роман

*аспірант, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна*

Streszczenie. W artykule przeprowadzono próbę zbadania osobliwości wykonywania sądownictwa II RP oraz miejsca Stanisławskiego Sądu Okręgowego w tych nieprostych procesach dotyczących ziem zachodnioukraińskich. Przedstawia się poszczególne aspekty współpracy Stanisławskiego Sądu w procesach politycznych Polski międzywojennej w latach 1920. Wykorzystano informację zawartą w dokumentacji Archiwum Państwowego Obwodu Iwano - Frankowskiego, która przedstawia działalność organów sądowniczych Stanisławskiego Sadu Okręgowego w składzie II Rzeczypospolitej. W metodologii badawczej wykorzystano następujące metody: normatywno-wartościowe, analizę logiczną, uogólnienie, systematyzację. Przedstawiono osobliwości prowadzenia postępowania sądowego w których oskarżano osoby o narodowości ukraińskiej przynależące do Ukraińskiej Organizacji Wojskowej. Omówiono stosunek ludności ukraińskiej do realizacji polityki narodowej (wielonarodowej) II Rzeczypospolitej w Galicji Wschodniej. Określono problematykę przymusowej integracji ziem ukraińskich do państwa polskiego w latach 20. XX w.

Słowa kluczowe: II Rzeczpospolita, Galicja Wschodnia, polityka narodowa, władza okupacyjna, wojsko ukraińskie, Surma.

Abstract. The article attempts to investigate the features of the legal proceedings implementation in the Second Polish Republic and the place of Stanyslaviv District Court in that difficult for West Ukrainian lands important processes. Some aspects of the legal proceedings of Stanyslaviv District Court in the political processes of interwar Poland in the 1920s are clarified. The information, representing the activities of the judicial agencies of Stanyslaviv in the composition of the Second Polish Republic is used, from the documents of the State Archives of Ivano-Frankivsk Oblast. The research methodology is determined by using the following methods: normative-value, logical analysis, generalization and systematization. The features of the legal proceedings regarding prosecutions of people on the basis of Ukrainian nationality for belonging to the Ukrainian Military Organization are revealed. The attitude of Ukrainians towards national (mononational) politics of the Second Polish Republic in Eastern Galicia is characterized. The problems of the invasive integration of Ukrainian lands into the Polish state in the 1920s are defined.

Keywords: the Second Polish Republic, Eastern Galicia, national politics, occupying power, Ukrainian army, Surma.

Анотація. У статті здійснюється спроба дослідити особливості відправлення судочинства Другої Речі Посполитої та місце Станиславівського окружного суду в тих непростих для західноукраїнських земель важливих процесах. Висвітлюються деякі аспекти судочинства Станиславівського окружного суду у політичних процесах міжвоєнної Польщі у 1920–х рр. Використана інформація, що міститься в документах Державного архіву Івано-Франківської області, які відображають діяльність судових органів окружного суду Станиславова у складі Другої Речі Посполитої. Методологія дослідження визначається використанням методів: нормативно-ціннісний, логічного аналізу, узагальнення і

систематизації. Розкрито особливості ведення судових проваджень, у яких обвинувачувалися особи за ознакою української національності у приналежності до Української Військової Організації. Охарактеризовано ставлення українського населення до реалізації національної (мононаціональної) політики Другої Речі Посполитої в Східній Галичині. Визначені проблеми насильницької інтеграції українських земель до польської держави у 20–х рр. ХХ ст.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, Східна Галичина, національна політика, окупаційна влада, українська армія, Сурма.

Вступ. Праці авторів, які обрали предметом своїх досліджень національну політику Польщі на західноукраїнських землях у 1920–х рр. відображають сутність напрямків діяльності Другої Речі Посполитої у насильницькій інтеграції етнічно непольських земель до новоствореної у ХХ ст. держави. Організація державного устрою судових органів Польщі міжвоєнного періоду також ставали об'єктом наукового зацікавлення, проте здійснення судівництва Станиславівського окружного суду у справах, в яких обвинувачувалися за приналежність до УВО залишається не дослідженим. Мета статті – дослідити судочинство Станиславівського окружного суду в складі Другої Речі Посполитої в частині притягнення до відповідальності за приналежність до Української Військової Організації.

Основна частина. Досягнення поставленої мети досягається вирішенням наступних завдань: окреслити сутність національної політики Другої Речі Посполитої щодо Східної Галичини у 20–х рр. ХХ ст.; проаналізувати особливості судових проваджень, в яких обвинувачувалися українці за зв'язок з Українською Військовою Організацією; визначити ставлення українського населення до національної політики Другої Речі Посполитої.

Стан наукового дослідження обраної проблематики дозволяє виділити наукові надбання М. Андрусика, О. Зайцева, О. Кучерука, П. Мірчука, О. Рубльова, Ю. Черненка та інших дослідників. Найважливіший обсяг у досліджуваності судочинства Станиславівського окружного суду у складі Другої Речі Посполитої становлять неопубліковані архівні матеріали Державного архіву Івано-Франківської області. При написанні змісту наукової розвідки використовувалися такі методи дослідження: нормативно-ціннісний, логічного аналізу, узагальнення і систематизації.

Рішення Ради амбасадорів закріпило інтервенцію Другої Речі Посполитої в Східній Галичині. Судочинство стало методом дискримінації й поневолення в державній політиці Польщі. Інкорпоративний вектор розбудови мононаціональної держави не міг враховувати інтереси інших національностей за для встановлення польської зверхності, визнання єдиної релігії, ополячення. Посилюючи політику гноблення національних меншин, не враховувався фактор нездоланності вольового характеру населення "Малопольської Восток", яке практично було двонаціональне. Найзагрозливішим чинником у реалізації внутрішньої політики ендеків стало українство, яке було і повинно залишатися синонімом інтелігенства, свідомості, освіченості й професійності, релігійності, власної державності, непідкореності. Українців як титульних господарів своєї сім'ї не могло також влаштовувати настирливе зазіхання Другої Речі Посполитої не тільки кордонами інодержавного загарбника, а й відмова від своєї української культури (освіти, мови, греко-католицизму), можливості представляти бажаних постатей у органи влади, органи місцевого врядування, вільно висловлюватися й пересуватися – мати власний "самобутній розвиток" (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, 1921).

Окрім цього слід додати нашарування різних політичних, культурних, а також релігійних суперечностей в українському суспільстві та використання української проблеми для задоволення власних геополітичних амбіцій Польщі, різноманітні погляди щодо державної приналежності Західної України. Українська проблема була постійною причиною гострої суспільно-політичної боротьби в Галичині і поза нею, зумовила строкатість поглядів різних політичних сил на перспективи і шляхи її розв'язання (Красівський, 2001, с. 284).

Загалом позиції всіх правлячих польських політичних сил міжвоєнного періоду в сфері вирішення національних проблем мали три складові:

1) імперська ідея: створення "вогнем і мечем" держави "від моря до моря" (від Чорного моря до Балтійського). Цей елемент польської політики сформувався ще в XIV ст. і поєднувався у ХХ ст. з ідеєю культурної місії. Згідно з останньою польська культура

усвідомлювалася поляками як "вища" й "краща", яку українське бунтівне населення в міру своєї "відсталості" може сприйняти лише завдяки примусу;

2) ідея передмур'я: впроваджувана насамперед польськими римо-католицькими священиками. Вони стверджували, що польський католицизм є форпостом християнства проти нехристиянського і антихристиянського варварства. Польща виступала як захисник християнської Європи від безбожного (атеїстичного) більшовицького режиму. Православ'я українського населення Холмщини, Підляшшя та Волині, як і Українська греко-католицька церква в Галичині, сприймалися прихильниками цієї ідеї як неканонічні та антикатолицькі;

3) ідея сарматизму: магнатсько-шляхетська верхівка польського суспільства наділена особливими аристократичними панівними рисами, успадкованими від сарматів. Ця ідея, яка також виникла у середньовіччі, трансформувалася в міжвоєнний період в ідеологію шовінізму, національної вищості поляків над українцями (Смолей, 2003, с. 8, 10).

Українські громадсько-політичні діячі тієї доби висунули власну концепцію етнополітичного та державотворчого розвитку української нації. Польським імперським концепціям вони протиставили ідеї побудови Української Самостійної Соборної Держави, розширення демократичних прав і свобод, національної солідарності українців (Кугутяк, 2012, с. 4–5).

Вся політика польських властей була спрямована на порушення прав українського населення, включаючи урядові органи управління Другої Речі Посполитої, поліційне насильство й судове переслідування, військову повинність. Газета "Діло" інформувала, що в Печеніжині арештовано Марію Сметанюк, яка ув'язнена слідством у Станиславові. В домі залишилися шестеро малих дітей шкільного віку. Діти без всякої опіки, бо місцезнаходження чоловіка ув'язненої невідоме. Печеніжинські люди розповідали, що Марію Сметанюк жорстоко побив жандарм Вечорек, допитуючи "де твій чоловік". Причина арешту невідома. Турчанський староста Франковскі два місяці не задовольняв прохання Миколи Ільницького, який бажав займатися промислом. Староство відповіло листом, що прохання не буде задоволено, так як до нього долучена метрика, написана по-українськи (Діло, 1922, 3 вересня). Українці були піддані неправомірному утиску з боку судових та поліційних інституцій Другої Речі Посполитої за свої прагнення до суверенності.

Звісно, такі темпи національного гноблення спричинили активізацію українського національного визвольного руху, який здійснював свою діяльність двом способами: легальний, у відповідності до державності Другої Речі Посполитої на українських землях, – відкрите публічне протистояння представниками українських політичних сил польському пануванню в Східній Галичині, перебуваючи, в тому числі, у "легітимних" органах влади; підпільний – підривна діяльність з боку культурно-освітніх, громадських, військових організацій чи опосередковане збурювання колоніальному режиму Другої Речі Посполитої, що тлумачилося як злочин "головної зради" – державної зради. А це, в свою чергу, надавало судам та іншим юрисдикційним органам провадити слідство, притягати до відповідальності та виносити вироки, не завжди обґрунтованими доводами, засудженням – національно приниженим українцям.

Станиславівський крайовий суд був створений у 1850 році на підставі Положення про судоустрій від 14 червня 1849 року (Allgemeines Reichs-Gesetz-und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1850, s. 343–351), а в 1853 році був перейменований на окружний суд (Шемшученко, 2002, с. 255). Будівля для Станиславівського окружного суду була збудована за часів правління Авліха у 1909–1910 рр. по вул. Білінського (Кравців, 1975, с. 615). У період з 12 листопада по 18 березня 1928 р. слідчий відділ Станиславівського окружного суду розглядав справу, у якій обвинувачувалися Салевич Григорій Бенедиктович і Дяків Олександр Васильович за належність до Української Військової Організації (далі – УВО).

Загрозу польській державності окупаційна влада бачила з боку ледь не кожного українця, який носив чи зберігав удома будь-який елемент військового одягу чи українську відзнаку. 26 червня 1922 р. керівництво команди державної поліції X Станиславівської округи звернулося з письмовою пропозицією до президії воєводства стосовно заборони носіння цивільними людьми, українцями, військових пасків і офіцерських відзнак колишніх неприятельських, тобто українських, армій, а також окремих елементів військової форми. Поліційні керівники мотивували свою пропозицію тим, що через носіння елементів обмундирування можуть демонструвати свою особливість керівники і члени українських таємних організацій, чим створювати враження безоборонності та демонстраційної їхньої

сили. Тому рекомендувати президії воєводства не тільки заборонити українцям паски, мазепники, військові френчі та штани, але й конфіскувати у них всі ці речі (Андрусак, 2014, с. 56–57).

Що таке УВО, витоки створення УВО є відомими, проте точної дати її заснування поки що в науковому полі не встановлено. На думку П. Мірчука, Нараду Стрілецької Ради у Празі, в липні 1920 р., треба вважати датою постановня УВО (Мірчук, 1968, с. 18), після чого Стрілецька рада припинила своє існування. Дане твердження суперечить констатації О. Кучерука, що Стрілецька рада формально саморозпустилася не в липні 1920 р. – її останнє засідання відбулося 10–12 вересня 1921 р. (Кучерук, 2002, с. 136–139), посилаючись на останнє О. Зайцев спростував, що немає надійних документальних свідчень про створення УВО на липневій нараді 1920 р. (Зайцев, 2013, с. 158).

Ми лишень можемо навести уривок зі статті Є. Коновальця про плани української еміграції щодо продовження військової боротьби за українську державність та про обставини утворення УВО, датований 31 серпня 1920 р. Зокрема, в ньому описується, що у липні 1920 р. відбулося в Празі останнє засідання Стрілецької Ради, на якому, після з'ясування безкорисності й недоцільності подальшого перебування за кордоном, вирішено закликати всіх Січових Стрільців до повернення в Галичину. Після цього засідання Стрілецької Ради перестала фактично існувати Січово-Стрілецька організація. Старшини Січових Стрільців, що були за кордоном, здебільшого роз'їхалися, – одні на Наддніпрянщину, інші – до Галичини. Кожний з них вступив до тієї групи чи партії, що краще відповідала його особистим переконанням.

Крім цього, за ініціативою стрілецьких старшин у Празі 31 серпня 1920 р. відбувся "З'їзд Відпоручників Українських Військових Організацій", на якому були присутні неофіційно представники Бригади в Німецькому Яблонному (комендант Бригади, полк. Варивода, заборонив брати участь у цьому З'їзді), представник Українського Союзу Старшин у Відні, представники робітничих сотень на Закарпатській Україні та представники американської еміграції. На цьому З'їзді винесено з-поміж інших такі постанови як те, що З'їзд вважав не ставити мілітарного спротиву з'єднанню українських земель, яке зараз назріває через більшовицький наступ, одночасно закликає всіх старшин і стрільців Української Армії до подальшої послідовної боротьби за самостійність України; З'їзд вважав потрібним приховати в організованій формі існуючу поза територією України військові частини та об'єднати їх ідейно між собою. З'їзд закликав всіх, хто повертається в Україну до праці на місцях, а потім прийняв постанови щодо центрального ідейного проводу всіх військових організацій (Коновалець, 1928, с. 203–204; Кугутяк, 2012, с. 80–81). А вже 2 вересня 1920 року наказом ч. 1 проголошено створення Начальної колегії військових організацій (Посівнич, 2005, с. 74). Реалізацію ідейної єдності мілітарного руху українського народу здійснили Осип Навроцький, Ярослав Чиж, Михайло Матчак, Василь Кучабський Юрій Полянський і Володимир Целевич, пізніше Роман Дашкевич, Михайло Курах, Богдан Гнатевич, Дмитро Паліїв, Остап Коберський, Євген Зиблікевич, Степан Федак та ін. Ними були об'єднані розпорошені залишки української галицької армії, військових підпільників і створено одну – Військову організацію, скорочено – ВО або "Воля" (Навроцький, 1963, с. 25–62).

Газета "Діло" повідомляла, що "Комітет української молоді", маючи у програмі збройну боротьбу, створив чи реконструював і зміцнив товариство "Воля". Це була бойова організація, до якої належали всі студенти і колишні офіцери української армії, а рядові військові включалися до складу лише у випадку поруки за них. Координуючим органом була т. зв. "Начальна колегія" ("Начколь"), котрій підпорядковувалася система повітових організацій. Метою діяльності "Волі" було згурпування якомога більше людей, слідкування за польськими військами та збройний виступ. Особливістю організаційної структури була система п'яти, за якою між собою були знайомими не більше п'яти членів "Волі". Це була ціла ієрархія військових штабів, яким підлягали "курені", "сотні" і "чоти". У часописі вказувалося про вступ С. Федака в організацію ще у березні 1920 р. (Діло, 1922, 3 вересня).

Отже, можна припускати, що ідея створення УВО постала не в липні 1920 – на Нараді Стрілецької Ради у Празі, і не в серпні – "З'їзді Відпоручників Українських Військових Організацій" і навіть не восени 1920 р., а на весні (можливо, раніше) 1920 р. – з реорганізації "Комітету студентської молоді" у військову організацію "Воля". Проте, судячи із змісту присяги, що складалася членами "Волі", з впевненістю можна ствердити, що ідея боротьби, в тому числі збройної, за незалежність української нації та захист прав її людей – це

споконвічна ідея українського народу – української державності, яка може сягати своїми початками далеко не з періоду, обраного хронологічними межами дисертаційного дослідження. Також важливо усвідомлювати твердження того, що керівники ВО зверталися до очільників Наддніпрянської України (більшовиків) із проханням про фінансову допомогу (Рубльов, Черченко, 1994, с. 262) і не відкидати підстав існування впливу на останніх тих старшин Січових Стрільців, що роз'їхалися після розпуску Січово-Стрільницької організації не тільки до Галичини, але й на Наддніпрянщину.

Повертаючись до розгляду актів судового провадження вище зазначених підсудних Станиславівського окружного суду за приналежність до УВО слід навести опис протиправного діяння слідчим відділом Станиславівської повітової команди державної поліції Другої Речі Посполитої, що направлено до Станиславівського окружного прокурора від 12 листопада 1928 р. В ньому йдеться про те, що в своїй діяльності УВО застосовує "постійні диспозиційні заходи", зокрема незалежно від довершення "кінцевого результату" час від часу здійснює акти терору і саботажу, інтенсивніше розвиваються пропагандистські акції серед широких кіл українського суспільства., Розгорнута пропаганда УВО має на меті розпалювання серед українців почуття незадоволення поточного стану справ, поширення серед них ненависті до польської держави і польського уряду і, таким чином, підготувати собі сприятливе підґрунтя для своєї роботи й у відповідний момент спричинити збройне повстання проти польської держави і звільнити з-під польського управління Малопольську Всьходню. Від такої діяльності спричиняється "облаштування" ворога польській державі виступами широких мас українського суспільства, зокрема трагічні події 1 листопада, які мали місце у Львові – це було саме результатом проведеної в цьому напрямку роботи важелями УВО (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 9).

У цей день після панахиди в соборі Св. Юра відбулася багатотисячна демонстрація з нагоди десятої річниці проголошення Західно-Української Народної Республіки. Коли польська поліція спробувала розігнати демонстрантів, то озброєні члени УВО, що знаходились серед мітингуючих, відкрили вогонь. Лише прибуття підмоги допомогло поліції придушити виступ, бо демонстранти в запалі готові були роззброїти частину поліції і, можливо, розпочати боротьбу за владу в місті. Однак керівництво УВО не було готовим до такого розгортання подій (Кентій, 2005, с. 332).

В цьому ж документі до прокурора Станиславівського окружного суду зазначалося, що під час обшуку у Станиславові, в приватному помешканні Григорія Салевича, члена місцевої організації УВО, знайдено в схованці під шафою 70 екземплярів часопису "Сурма" – нелегального органу УВО. Знайдені екземпляри "Сурми", отримані Салевичем від УВО і мав намір згідно із отриманими директивами розповсюдити між громадськістю як на теренах міста Станиславова, так і в провінціях, куди Салевич дуже часто виїжджав.

Під час проведеного обшуку того самого дня в Станиславівському Повітовому Союзі Кооперативу знайдено в письмовому столі директора цієї інституції інж. Дяківа пам'ятні хрести в кількості 31 штук, присланих йому від УВО з метою проведення розподілу їх поміж колишніми учасниками битв за визволення України і заслужених членів УВО.

Крім того, знайдено там військовий статут, норми якого передбачали порядок і спосіб вручення хрестів; три списки осіб, прохальних про надання хрестів; лист, підписаний іменем Лісович ("Lisowycz") (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 10), зміст якого стосується відправлення (посилки) хрестів і стрічок на руки Дяківа; лист Павликовського ("Pawlikowskiego") зі Львова в справі зайняття позиції Дяківа у зв'язку з святкуванням (відзначенням) 10-ліття Західно-Української Республіки. У приватному помешканні Дяківа під час обшуку знайдено екземпляр Сурми і комунікат УВО.

Факт виявлення комунікату Крайової Команди УВО чітко засвідчує залучення інженера Дяківа у діяльність цієї організації. Зміст того комунікату для широких кіл українського населення, не приналежного до тісного зв'язку з УВО, було подано до публічного загалу в часописі "Сурма" за серпень-вересень – в тій формі, в якій знайдений у інженера Дяківа. Цей комунікат був виданий спеціально для найвизначніших членів і керівників УВО з метою оголошення його вмісту у всіх відділах і локальних організаціях УВО (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 11).

У поясненнях обвинувачених Г. Салевич факт виявлення в нього 70 екземплярів Сурми виправдовував в той спосіб, що абсолютно жодного відношення до цієї справи не мав і не бачив, що "Сурма" є в такій кількості в нього вдома. На жаль, поліцейний орган Станиславова

оправдання його вважав не правдивими, тому що на підставі тривалого часу здійснювалося спостереження його особистості і діяльності з дозволу слідчого відділу, і на підставі матеріалів, отриманих шляхом таємного (секретного) кримінального провадження стверджено попри всякі сумніви, що Г. Салевич є відомим і активним членом місцевої організації УВО, є головним керівником акції розповсюдження "Сурми" на цьому терені.

В свою чергу, Олександр Дяків пояснював, що знайдені у нього під час обшуку хрести разом із правилами (статутом) щодо їх розподілення надіслані на його адресу поштою зі Львова від невідомого йому відправника, якого навіть приблизно не може описати. Аналогічно наводив пояснення щодо знайденого в нього листа, підписаного прізвищем Лісович, зміст якого стосувався відправлення на руки Дяківа хрестів і стрічок. Щодо знайдених у нього "Сурми", комунікату Крайової Команди УВО – не міг пояснити. Покази його видавалися сумнівними слідчому відділу Станиславівської повітової команди поліції Другої Речі Посполитої, оскільки заходи, описані в діянні неухильно стверджували, що Дяків брав свідому і цілеспрямовану участь в роздаванні хрестів, виданих УВО, використовуючи для маскуванню цих акцій інституцію фірми, в якій був директором і займав там службове становище (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 11).

В протоколі допиту інженера О. Дяківа, звичайно, української національності й греко-католика за віросповіданням, від 11 листопада 1928 р. було встановлено, що виявлені під час обшуку в Повітовому Союзі Кооператив хрести надіслані поштою зі Львова на адресу О. Дяківа в кінці жовтня або на початку листопада. У відправленні знаходилися хрести і статут, положення якого містили порядок роздавання хрестів і назви осіб, яким вони можуть бути надані. Кілька днів пізніше пошта отримала другу посилку, в якій містилися стрічки до раніше присланих хрестів і лист незнайомого йому автора, підписаного іменем Лісович. Третім листом було повідомлено О. Дяківа про висилання стрічок до 40 хрестів з одним зразком. Цей лист повідомляв О. Дяківа, що він отримує 25 хрестів від так званого Гузара ("Huzara"). Про якого саме Гузара йшла мова допитуваний не знав, тому що йому відомі тільки двоє людей з таким прізвищем: один з Галича, другий зі Львова. В цілому отримано 39 хрестів, до яких дружина О. Дяківа Оксана на його ж прохання виготовила стрічки з отриманого зі Львова матеріалу.

У справі розподілення тих хрестів розмовляв О. Дяків розмовляв із Миколою Швалюком ("Szwaluk") й вирішили остаточно роздати їх, не підозрюючи, що це може нести характер нелегальної чи антидержавної акції. Для підслідного було не зрозуміло з яких причин незнайомі йому особи залучили його до таких цілей і припускав, що це може бути звичайною провокацією зі сторони тих діячів, які зініціювали акцію роздачі хрестів. Твердо стверджував, що ніколи не належав і навіть думки належати до УВО не мав, бо працював в сфері економіки у зв'язку з чим не стикався з пов'язаними попередніми закидами у звинуваченнях.

О. Дяків заявляв, що не мав жодних відомостей про інспіровану УВО акцію поширення пам'ятних хрестів, знайдених в його столі в Повітовому Союзі Кооператив. Якби про це знав, то твердо не брав би найменшої участі у тій діяльності. Піддані сумніву у нього хрести роздав 8 штук, зокрема № 0928 залишив для себе, № 0929 вручив проф. Ростковичеві ("Rostkowczowi"), № 0939 Дрові та іншим працівникам Повітовго Союзу Кооператив і Маслосоюзу.

Три листи з іменами осіб, які просять про надання хрестів, піддані сумніву і знайдені у нього під час обшуку, О. Дяків побачив у себе після обіду тижнем перед датою допиту. Ці хрести лежали на письмовому столі в Повітовому Союзі Кооператив. Хто їх там лишив абсолютно не знав і навіть не міг уявити. Знайдений у обвинуваченого в кишені лист інженера Павликовського ("Pawlikowskiego") зі Львова, зміст якого стосувався способу участі у відзначенні десятиліття 1 листопада, засвідчував положення зайнятості в тій справі і так само про те, що О. Дяків був противником і не дозволив на вмурування тієї пам'ятної дати в стіні Повітового Союзу Кооператив (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 12).

З аналізу протоколу допиту О. Дяківа, проведеного в канцелярії Станиславівського слідчого відділу, чітко видно будь-які заперечення обвинуваченого у причетності до УВО, звісно, сам факт прийняття доручень від невідомих осіб щодо роздачі пам'ятних хрестів у зв'язку з відзначенням річниці створення ЗУНР піддається певним підозрам. Проте це не вказує на зв'язок із якимись нелегальними організаціями, оскільки забезпечення автономності національних меншин, а відзначення річниці події 1 листопада 1918 р. – створення такої автономності українського народу, гарантувалося конституцією 1921 р.

Другої Речі Посполитої. Тому ніяких протиправних дій в цьому не слід було вбачати, що і стверджував О. Дяків. Але, не дивлячись на норми конституції, міжнародні зобов'язання і відсутність підстав навіть для затримання, О. Дяківа було арештовано й інкриміновано вчинення все того ж злочину державної зради, передбаченого ст. 58 КК Другої Речі Посполитої.

17 листопада 1928 р. до Станиславівського окружного суду через адвоката др. Я. Крижановського надійшло клопотання від обвинуваченого інженера О. Дяківа, який знаходився під слідчим арештом в кримінальній справі проти постанови слідчого судді від 15 листопада 1928 з проханням про випущення на волю.

Проти зазначеної постанови слідчого судді, якою накладено слідчий арешт О. Дяків через адвоката клопотав і просив скасування арешту слідчого і випущення його на волю, оскільки обвинувачення винесене проти нього було безпідставне, бо немає фактичних доказів щодо його вини у вчиненні кримінального злочину. Він ніколи не належав до ніякої недозволеної організації, тим більше до антидержавної організації, ніколи не отримував і не поширював ніяких недозволених листів, ні інших предметів жодної забороненої організації, ніяким іншим чином не брав участі в діяльності таких організацій.

Відданий цілковито обов'язкам свого звання, становища та сімейним обов'язкам (дружині і дитини). У клопотанні засвідчував, що приділяв свій час і жертвував виконанню тих обов'язків, працюючи виключно в економічному полі кооперації та дбаючи про добро родини. Тим більше, що мав трохи проблеми зі здоров'ям й недавно, лише завдяки енергійній лікарській допомозі, видужав з важкої недуги (жовтуха), наслідки якої ще відчував тоді.

В інкримінованому йому вчинку, О. Дяків вважав, немає ознак злочину, ні "предметових", ні "підметових".

Брак ознак "підметових" вказує його тодішнє нічим не заплямоване життя, посвячене, як вище згадано, економічній праці і сімейним обов'язкам.

Брак ознак під виглядом "предметових" стверджує обставина, що О. Дяків не отримував і не поширював ніяких недозволених листів чи інших заборонених предметів (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 29–29 зв.).

Зміст понять "предметові", "підметові" ознаки злочину можна охарактеризувати як "об'єктивні" й відповідно "суб'єктивні". Об'єктивні ознаки злочину чи об'єктивна сторона злочину в його підметовому значенні – це сукупність всіх зовнішніх обставин життєдіяльності особи, які у цій справі не підлягали протиправним означенням; предметна чи суб'єктивна ознака того злочину могла б вказувати на усвідомлене поширення заборонених законом Другої Речі Посполитої предметів, однак дії О. Дяківа були в правомірних межах, про що мотивував у клопотанні Станиславівського судового слідства.

Пам'яткові знаки, які піддано сумніву, не мали заборони, бували публічно ношені, наприклад у Львові, і в жодному випадку не становили нічого кримінального, протизаконного. В часі перед розглядом судовим провадженням публічно роздавалися пам'яткові знаки т. зв. Талергофцям, про це писали часописи, вказував О. Дяків, і ніхто не вбачав у тому нічого протиправного. Наприклад, колишня приналежність до УГА не вбачається нікому як протиправний ("карідостойний") проступок чи вчинок, отже, і пам'ятковий знак колишньої приналежності до тої Армії не міг вважатися чимось недозволеним чи "карідостойним", – передбачалося у зверненні до Станиславівського окружного суду.

Але навіть наявність нецензурних поодиноких друків, хоч, як це було вище відмічено, О. Дяків не вчиняв і не поширював, не може при тодішньому стані освіти, культури, науки й інтелектуального розвитку вважатися чимось кримінальним. Таким чином, інтелектуальне ознайомлення з проявами людської суспільності було добрим правом культурної людини і не могло вважатися як щось незаконне.

В найгіршому випадку, якщо навіть визнати незаконність у відношенні до особи арештованого, то щоразу не було ознак злочину, які йому інкримінувалися, і не можна було припускати про вчинення якого-небудь порушення закону.

При такому стані речей не було жодних підстав для накладення арешту на О. Дяківа, тим більше, що він був законослухняним громадянином зі слабким здоров'ям, пов'язаний з його званням і родиною, з тодішнім місцем побуту в Станиславові і давав повну гарантію його там перебування (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 29 зв. – 30).

В інформованому акті Станиславівського слідчого відділу повітової команди поліції Другої Речі Посполитої № 7257/28 від 16 листопада 1928 р. відмічалось, що ймовірно 7–8

листопада 1928 р. до того часу не встановлена особа, яка працювала в Станиславівському повітовому Союзі Коопратив, начебто за дорученням інженера Дяківа – директора Союзу, розносив часописи УВО "Сурма" спеціально по домівках "політично підозрюваних" осіб. Такий часопис отримав від особи, що розносила ці часописи у вказаних днях А. Губерт ("A. Hubert") (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 34).

Таке повідомлення Станиславівського слідчого відділу повітової команди державної поліції Польщі у судово-слідчому провадженні викликає ряд зауважень, які зводяться до припущень – "ймовірно", "начебто". Це не припустимі факти існування у розумінні підстав притягнення, особливо, до кримінальної відповідальності. Не можуть припущення причетності інж. Дяківа до вказаних діянь, які й так не піддавались кримінальному покаранню, тлумачитися як порушення закону. Крім того, немає точно встановленої дати такого отримання часописів А. Губертом, слідством не встановлено, хто ж саме із працівників установи, де керівником був О. Дяків розносив часописи УВО "Сурма", хоча з урахуванням масштабів ведення судового слідства це можна було здійснити (матеріали справи по обвинуваченню Г. Салевича і О. Дяківа в Станиславівському окружному суді становлять 111 сторінок). Якщо часопис "Сурма" був антидержавним і забороненим, то чому А. Губерт наражав себе на небезпеку, взявши його і цим самим поставив себе в рамки судово-кримінального переслідування за т. зв. "зв'язок з УВО", що не взято до уваги органами поліції, прокуратурою чи судом Станиславова. Навіть, якщо визнавати такі припущення, то може піддаватися сумніву "начебто доручення" О. Дяківа своєму підлеглому віднести часопис "Сурма" до людини, яка б дала такі покази. Звичайно, у випадку усвідомлення арештованим злочинності своїх дій, на що наголошується в актах справи і не погоджується сам О. Дяків. На кінець, не слід відкидати можливості фальсифікації таких відомостей судовими органами, адже саме на вигадках й обмані будувалася вся державницька система посталого Другої Речі Посполитої.

Протокол допиту від 10. 11. 1928 р. Г. Салевича, сина Бенедикта і Антоніни, уродженця 1907 р. в Окнянах, Тлумацького повіту, греко-католика, української національності, студента філософії, неодруженого, раніше не судимого засвідчено, що Г. Салевич членом УВО не є, знав тільки про її існування і діяльність, на підставі читання часописів довідався про неї.

Часописи, з яких черпав інформацію про існування і діяльність УВО були: "Діло", "Новий Час", "Вік Новий", "Сурма" і т. п. З програмою і гаслами заявленими УВО Г. Салевич не симпатизував. В політичному житті участі не брав. Допитуваний являвся студентом філософії, був зайнятий лекціями й наукою, звідки черпав знання і не мав часу займатися іншими справами. Стосовно знайдених у нього 70 екземплярів "Сурми" – друкованого органу УВО, пояснював, що вони залишені у нього невідомою особою без його відома.

В його домі бували Мацеєвич Володимир ("Maciejewicz Włodzimierz"), Слободян Іван ("Słobodzian Iwan"), Салига Петро ("Sałyga Piotr"), Бойчук Йосип (Bojczuk Józef). Однак ті особи точно не могли підтримувати чи належати до УВО і ніхто з них без відома Г. Салевича не міг залишити в його помешканні екземпляри "Сурми", знайдені під час обшуку. Стверджував, що не має ніякого відношення до інкримінованої йому справи (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 13).

На жаль, свідчення Г. Салевича як і О. Дяківа не були взяті до уваги при здійсненні судочинства Станиславівським окружним судом. Вони і надалі перебували під слідчим арештом – в ув'язненні.

Начальник Станиславівської карно-слідчої в'язниці повідомляв XI відділ Станиславівського окружного суду, що ув'язнений слідством Г. Салевич згідно із розпорядженням Станиславівського окружного суду від 22 листопада 1928 р. Vr. 2911/28 відданий того ж дня державній поліції Станиславова з метою доставлення його до Львова (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 40).

9 січня 1929 р. щодо Г. Салевича на шести писаних аркушах був складений акт обвинувачення, за яким визнавалася його вина у вчиненні злочину державної зради, передбаченого статтями 58ц, 59б, уступу другого, 8, 302, 65а, 34, 35 (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 90–92 зв.). 10 січня 1929 р. прокурор Станиславівського окружного суду визнав діяння О. Дяківа як "адміністративно-кримінальним" і доповів слідчому судді Станиславівського окружного суду (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 89). 22 грудня 1928 р. VI відділ Станиславівського окружного суду ствердив, що номери часопису "Сурма" за місяці червень, липень, серпень і вересень 1928 р., знайдені у Григорія Салевича і Олександра

Дяківа в частині назв статей "Саботаж", "Загально про поліційну практику", "Хто нам ворог" та інші як такі, що мають істотні ознаки злочину, передбаченого ст. 58ц (ДАІФО, ф. 230, оп. 1, спр. 11, арк. 97).

Висновки. Отже, на сто одинадцяти аркушах справи по обвинуваченню Г. Салевича і О. Дяківа за приналежність до УВО вся система судово-поліційних органів, Станиславова і Львова вибудували обвинувачення, за якими Станиславівський окружний суд визнав діяння арештованих злочинними. Попри безпідставність доказів, сумнівність інформації, поданої у документах повноважних органів Польщі, невідповідність її в інших документах свідчить про суб'єктивне, упереджене ставлення в ході судового провадження до Г. Салевича і О. Дяківа за ознаками української національності, греко-католицького віросповідання, студента й керівника установи – осіб антидержавних і не прийнятних у суспільстві Другої Речі Посполитої. Судовий процес, який тривав трохи більше чотирьох місяців яскраво показує діяльність Станиславівського окружного суду в державній політиці Другої Речі Посполитої, а справа одного з його підсудних буде ще розглядатися у 30-х рр. ХХ ст.

Список літератури:

1. Альманах Станиславівської землі: збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини / ред. Б. Кравців. - Т. XXVIII. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен : Вид. Центрального Комітету Станиславівщини, 1975. - 959 с.
2. Андрусак М. Залізо у вогні / Михайло Андрусак. – Коломия : Вік, 2014. – 400 с.
3. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО), ф. 230, оп. 1, спр. 11, 111 арк.
4. ДАІФО, ф. 230, оп.1, спр. 181, 72 арк.
5. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920-ті–1930-ті роки). Нариси інтелектуальної історії / Олександр Зайцев – К. : Критика, 2013. – 1610 с.
6. Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956: Історико-архівні нариси. – Т. 1: Від Української Військової організації до Організації Українських Націоналістів. 1920–1942. – К., 2005. – 332 с.
7. Коновалець Є. Причинки до історії ролі Січових Стрільців в українській революції // Розбудова нації. – 1928. – № 5. – С. 203–204
8. Красівський О. Концепції польського політикуму щодо українського питання (початок 20-х років ХХ ст.) / О. Красівський // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2001. – № 5–6. – С. 284–289.
9. Кучерук О. Протокол засідання Стрільцької Ради 10–12 вересня 1921 року / О. Кучерук // Воєнна історія. – 2002). – № 1. – С. 136–139.
10. Мірчук П. Нарис історії ОУН. Том 1 (1920–1939) / Петро Мірчук. – Мюнхен : Ціцоро, 1968. – 641 с.
11. Навроцький О. Початки УВО у Львові / О. Навроцький // Срібна сурма. Статті й матеріали до діяння Української Військової Організації. – Торонто : Срібна Сурма, 1963. – 3б. II.: Початки УВО в Галичині. – С. 25–62.
12. Новинки. Арештування в Печеніжині // Діло. – 1922 – 3 вересня.
13. Новинки. Метрикальні містерії // Діло. – 1922. – 3 вересня.
14. Посівнич М. Варшавський акт обвинувачення Степана Бандери та товаришів / Упор. М. Посівнич. – Львів, 2005. – 204 с.
15. Процес над Степаном Федаком і активна антипольська діяльність у Галичині українського молодіжного підпільного товариства "Воля" // Діло. – 1922. – 3 листопада.
16. Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції. 20–50-ті роки ХХ ст. / О. С. Рубльов, Ю. А. Черченко. – К.: Наук. думка, 1994. – 350 с.
17. Смолей В. Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст (1919–1939 рр.). – Тернопіль, 2003. – 112 с.
18. Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. проф. М. Кугутяк. – Том 1. – Книга 1 (1919 – 1929). – Івано-Франківськ : КПФ "ЛІК", 2012. – 600 с.
19. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2002. – Т. 4 : Н – П. – 720 с. : іл.
20. Allgemeines Reichs-Gesetz-und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich. – Jahrgang, 1849. – Wien, 1850. – № 278. – S. 343–351.

21. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 roku // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921. – Nr. 44. – Poz. 627.

PROSECUTION OF BELONGING TO THE UKRAINIAN MILITARY ORGANIZATION IN THE LEGAL PROCEEDINGS OF STANYSLAVIV DISTRICT COURT

Zvarych Roman

Introduction. The writings of the authors who selected the subject of their research on the national policy of Poland in the western Ukrainian lands in the 1920's reflect the essence of the directions of the Second Rzeczpospolita's activity in the forcible integration of ethnically non-Polish lands to the newly created in the twentieth century. state The organization of the Polish legal system of the interwar period also became the object of scientific interest, but the implementation of the judiciary of the Stanislaw District Court in cases in which accused of belonging to the UVO remains unexplored. The purpose of the article is to investigate the proceedings of the Stanislawiv District Court in the Second Rzeczpospolita in connection with the prosecution for belonging to the Ukrainian Military Organization.

Main part. Achievement of the set goal is achieved by solving the following tasks: to outline the essence of the national policy of the Second Commonwealth on Eastern Galicia in the 20's of the 20th century; to analyze the peculiarities of court proceedings in which Ukrainians were accused of contact with the Ukrainian Military Organization; to determine the attitude of the Ukrainian people towards the national policy of the Second Commonwealth.

The state of scientific research of the chosen problem allows to distinguish the scientific achievements of M. Andrusyak, O. Zaitsev, O. Kucheruk, P. Mirchuk, O. Rublev, Yu. Chernenko and other researchers. The most important volume of investigation of the proceedings of the Stanislaw District Court in the Second Rzecz Pospolita is unpublished archival materials of the State Archives of Ivano-Frankivsk oblast. When writing the contents of scientific intelligence, the following methods of research were used: normative-value, logical analysis, generalization and systematization.

The decision of the council of the ambassadors strengthened the intervention of the Second Commonwealth in Eastern Galicia. Judiciary has become a method of discrimination and enslavement in the state policy of Poland. The incorporate vector of the development of a monotonational state could not take into account the interests of other nationalities for the establishment of Polish superiority, the recognition of a unified religion, and opolition. Strengthening the policy of oppression of national minorities did not take into account the factor of instability of the volitional nature of the "Malopolska Uskodnya" population, which was practically biannual. The most terrible factor in the implementation of the domestic endeavors policy was Ukrainians, which were and should remain synonymous with intellectuals, consciousness, education and professionalism, religiosity, their own statehood, non-subordination. Ukrainians, as the titular owners of their families, could not arrange a persistent encroachment of the Second Commonwealth not only on the frontiers of the foreign-invader, but also the renunciation of their Ukrainian culture (education, language, Greek-Catholicism), the ability to represent desirable figures in the authorities, local authorities governance, free expression and movement - have their own "original development" (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, 1921).

In addition, it is necessary to add stratification of various political, cultural, and religious differences in the Ukrainian society and the use of the Ukrainian problem to meet its own geopolitical ambitions in Poland, various views on the state affiliation of Western Ukraine. The Ukrainian problem was a constant cause of a sharp social and political struggle in Galicia and beyond, which determined the variability of the views of various political forces on the prospects and ways of its solution (Krasivsky, 2001, p. 284).

In general, the position of all the ruling Polish political forces of the interwar period in the area of solving national problems had three components:

1) the imperial idea: the creation of "the country's fire and sword" from the sea to the sea (from the Black Sea to the Baltic Sea). This element of Polish politics was formed in the XIV century. and was united in the twentieth century. with the idea of a cultural mission. According to the latest Polish culture, the Poles were perceived as "higher" and "better", which the Ukrainian rebellious population can only perceive through its coercion as a result of its "backwardness";

2) the idea of the pre-Roman Empire: first introduced by the Polish Roman Catholic priests. They argued that Polish Catholicism was an outpost of Christianity against non-Christian and anti-Christian barbarism. Poland acted as a defender of Christian Europe from the godless (atheistic) Bolshevik regime. Orthodoxy of the Ukrainian population of Kholmshchyna, Podlasie and Volhynia, as well as the Ukrainian Greek Catholic Church in Galicia, were perceived by the adherents of this idea as non-canonical and anti-Catholic;

3) the idea of sarmatism: the magnate-gentry top of Polish society is endowed with special aristocratic dominant traits inherited from the Sarmatians. This idea, which also arose in the Middle Ages, was transformed into an ideology of chauvinism, national superiority of Poles against Ukrainians in the interwar period (Smoley 2003, 8, 10).

Ukrainian public-political figures of that era put forward their own concept of ethnopolitical and state-building development of the Ukrainian nation. They opposed the idea of building the Ukrainian Self-Associated State, expansion of democratic rights and freedoms, national solidarity of Ukrainians to the Polish imperial concepts (Kugutyak, 2012, pp. 4-5).

The entire policy of the Polish authorities was aimed at violating the rights of the Ukrainian population, including the government bodies of the Second Commonwealth, police violence and prosecution, military conscription. The newspaper "Dilo" informed that Mary Smetanyuk was arrested in Pechenezhin, who was imprisoned in Stanislav. The house left six small children of school age. Children without any custody, because the location of the husband of the prisoner is unknown. Pechenezhinsky people said that Mary Smetanyuk brutally beat the gendarme, Večorek, questioning "where is your husband". The reason for the arrest is unknown. The Turchanskii Starostan Frankivskyi did not satisfy the request of Nikolay Ilnitsky for two months, who wanted to engage in fishing. Starostoj replied by letter that the request would not be satisfied, since it was accompanied by a metric, written in Ukrainian (Dilo, 1922, September 3). Ukrainians were subjected to unjustified harassment by the judicial and police institutions of the Second Commonwealth for their aspirations for sovereignty.

Of course, such pace of national oppression led to the activation of the Ukrainian national liberation movement, which operated in two ways: legal, in accordance with the statehood of the Second Commonwealth on Ukrainian lands, an open public opposition by the representatives of the Ukrainian political forces to the Polish rule in Eastern Galicia, being in including, in the "legitimate" authorities; underground - subversion by cultural, educational, public or military organizations or indirect incitement to the colonial regime of the Second Commonwealth, interpreted as a crime of "major betrayal" - state betrayal. And this, in turn, provided courts and other jurisdictions with an investigation, prosecution and sentences, not always grounded arguments, convicted - nationally humiliated Ukrainians.

The Stanislavsky Regional Court was established in 1850 on the basis of the Statute of the Judiciary of June 14, 1849 (Allgemeines Reichs-Gesetz-und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1850, s. 343-351), and in 1853 it was renamed the District Court (Shemshuchenko, 2002, p. 255). The building for the Stanislavsky District Court was constructed during the reign of Avila in 1909-1910 on the street. Bilinsky (Kravtsev, 1975, p. 615). In the period from November 12 to March 18, 1928, the investigating department of the Stanislaviv District Court considered a case in which Salvevich Hryhoriy Benediktovich and Alexander Dyakov were accused of belonging to the Ukrainian Military Organization (hereinafter referred to as the Military Organization).

The threat to the Polish statehood was seen by the occupation authorities on the part of almost every Ukrainian who wore or kept at home any element of military uniform or Ukrainian distinction. On June 26, 1922, the leadership of the State Police Team X of the Stanislaviv District filed a written proposal to the Voivodship Presidium regarding the prohibition on wearing civilians, Ukrainians, military hats and officer decorations of former enemy, ie Ukrainian, armies, as well as separate elements of military form. Police directors motivated their proposal by the fact that the wearing of uniforms can be demonstrated by leaders and members of Ukrainian secret organizations, than to create the impression of defenselessness and demonstrative force. Therefore, it is recommended that the Voivodship Presidium not only prohibit Ukrainians belts, snuff boxes, military jackets and trousers, but also confiscate all these things in them (Andrusyak, 2014, pp. 56-57).

What is SVO, the origins of the creation of a high-frequency education are known, but the exact date of its foundation has not yet been established in the scientific field. According to P.Mirchuk, the Meeting of the Archery Council in Prague, in July 1920, it is necessary to consider

the date of the rise of the UBO (Mirchuk, 1968, pp. 18), after which the Rifle Council ceased to exist. This statement contradicts the statement of O. Kucheruk that the Army council officially did not self-dissolve in July 1920 - its last meeting took place on September 10-12, 1921 (Kucheruk, 2002, pp. 136-139), referring to the latter O. Zaitsev denied, that there is no reliable documentary evidence of the establishment of a UHV at the July meeting of 1920 (Zaitsev, 2013, p. 158).

We can only quote from the article by Y. Konovalts about the plans of Ukrainian emigration to continue the military struggle for Ukrainian statehood and the circumstances of the formation of a high-level education, dated August 31, 1920. In particular, it describes that in July 1920, the last meeting took place in Prague The Musketeers' Council, on which, after finding out the disinterestedness and inexpediency of further staying abroad, it was decided to urge all the Sich Riflemen to return to Galicia. After the meeting of the Riflemen's Council, the Sich-Rifle organization actually ceased to exist. Most of the Sich Riflemen, who were abroad, for the most part dispersed, one on the Dnieper, others - in Galicia. Each of them joined the group or party, which better corresponded to his personal conviction.

In addition, on the initiative of the shooting officers in Prague, on August 31, 1920, a "Congress of the Retainers of the Ukrainian Military Organizations" was held, informally represented by representatives of the Brigade in the German Yablone (Commandant of the Brigade, the regiment of Varvoda, forbidding to participate in this) riding), a representative of the Ukrainian Union of Staszyn in Vienna, representatives of the working-class hundreds in Transcarpathian Ukraine and representatives of American emigration. At this Congress, among other resolutions were adopted, such as the fact that the Congress considered not to put up militaristic resistance to the unification of Ukrainian lands, which is now brewing through the Bolshevik offensive, simultaneously appeals to all the elders and rioters of the Ukrainian Army to further a consistent struggle for independence of Ukraine; The congress considered it necessary to hide in the organized form the existing military units outside Ukraine and unite them ideologically with each other. The congress called on all those who returned to Ukraine to work locally, and then passed resolutions on the central ideological leadership of all military organizations (Konovalts, 1928, pp. 203-204; Kugutyak, 2012, pp. 80-81). And on September 2, 1920, by order of Part 1, the formation of the Initial Collegium of Military Organizations was proclaimed (Sosivnich, 2005, p. 74). The implementation of the ideological unity of the militaristic movement of the Ukrainian people was carried out by Osip Navrotsky, Yaroslav Chizh, Mykhailo Matchak, Vasyl Kuchabskyi Yuri Polyansky and Volodymyr Tselevich, later by Roman Dashkevich, Mikhail Kurah, Bogdan Gnatevich, Dmitry Paliyev, Ostap Kobersky, Evgeni Zibliukevich, Stepan Fedak and others. They united the scattered remains of the Ukrainian Galician army, military underground, and created one - the Military Organization, shortly - VO or Volia (Navrotsky, 1963, pp. 25-62).

The newspaper "Dilo" reported that "Committee of Ukrainian Youth", having armed struggle in the program, created or reconstructed and consolidated the "Will" society. It was a military organization, which included all students and former officers of the Ukrainian Army, and ordinary soldiers were included only in the case of bailing for them. The coordinating body was the so-called "Initial Collage" ("Nachkol"), which was subordinated to the system of county organizations. The purpose of "Will" activity was to group as many people as possible, to follow the Polish troops and armed action. The peculiarity of the organizational structure was the system of five, according to which no more than five members of "Will" were familiar with each other. It was a whole hierarchy of military headquarters, which were subject to "chest", "hundreds" and "four". The magazine referred to the accession of S. Fedak to the organization in March 1920 (Dilo, 1922, September 3).

Consequently, we can assume that the idea of the creation of the UHF was not in July 1920 - at the Meeting of the Rifle Council in Prague, and not in August - the "Congress of the Deposits of the Ukrainian Military Organizations", and not even in the autumn of 1920, and in the spring (possibly earlier) 1920 - on the reorganization of the "Committee of Student Youth" into the military organization "Will". However, judging from the content of the oath constituted by the members of the Will, it can be confident that the idea of a struggle, including armed, for the independence of the Ukrainian nation and the protection of the rights of its people, is the original idea of the Ukrainian people - Ukrainian statehood, which can reach its beginnings are far from the period chosen by the chronological boundaries of the dissertation research. It is also important to acknowledge the assertion that the leaders of the Verkhovna Rada addressed the heads of the Dnieper Ukraine (the Bolsheviks) with a request for financial assistance (Rublev, Cherchenko, 1994, p. 262) and not reject the grounds for the existence of influence on the last of those senior

officers of the Sichovy Strelts who dispersed after the dissolution of the Sichovo-Strelts organization not only to Galicia, but also to the Dnieper.

Returning to the consideration of the proceedings of the above-mentioned defendants of the Stanislaviv District Court for the affiliation with the UIA, the description of the unlawful act by the investigating department of the Stanislaviv district command of the State Police of the Second Commonwealth, which was sent to the Stanislav District Attorney on November 12, 1928, that in its activity SVV uses "permanent dispositional measures", in particular, regardless of the completion of the "final result" from time to time commit acts of terror and sabotage The expanded propaganda of the UWO aims to stir up a sense of dissatisfaction among the Ukrainians about the current state of affairs among Ukrainians, spreading hatred towards the Polish state and the Polish government among them, and thus prepare a favorable ground for their work. at the appropriate moment, cause an armed insurrection against the Polish state and release from the Polish administration of Malopolska Uprising. This activity is caused by the "arrangement" of the enemy by the Polish state with the statements of the masses of Ukrainian society, in particular the tragic events of November 1 that took place in Lviv - this was precisely the result of the work carried out in this direction by the levers of the UVO (DAIFO, vol. 230, op. 1, Issue 11, Stage 9).

A massive demonstration on the occasion of the tenth anniversary of the proclamation of the Western Ukrainian People's Republic took place on this day after the pilgrimage to the Cathedral of St. George. When the Polish police tried to disperse the demonstrators, the armed members of the UVO, who were among the protesters, opened fire. Only the arrival of the aid helped the police suppress the performance, because demonstrators in the heat of the day were ready to disarm the police and possibly start a power struggle in the city. However, the UNDP leadership was not prepared for such a deployment (Kenty, 2005, p. 332).

In the same document to the prosecutor of the Stanislavsky district court it was noted that during a search in Stanislaviv, in a private residence of Gregory Salevich, a member of the local organization, a custody of 70 copies of the magazine "Surma" - an illegal organ of the UVD was found in a private cabinet. The foundations of Surmie, obtained by Salovevich from the Department of Internal Affairs, and intended to distribute it among the public, both in the city of Stanislavov and in the provinces where Saliewicz left very often, according to the directives received.

During a search of the same day in the Stanislavivskiy Plot Union, the Co-operative was found in the writing board of the director of this institution inzh. Some memorable crosses in the amount of 31 pieces sent to him from UVO in order to distribute them among the former participants in the battles for the liberation of Ukraine and the honored members of the UFO.

In addition, there was found a military statute, the norms of which provided for the order and method of giving the crosses; three lists of persons who are spousal in providing crosses; a letter signed in the name of Lisovych ("Lisowycz") (DAIFO, vol. 230, op. 1, issue 11, p.10), the content of which concerns the sending (sending) of crosses and ribbons to the hands of Dyakiv; a letter from Pavlykovsky (Pawlikowskiego) from Lviv in the occupation of the position of Dyakiv in connection with the celebration (marking) of the 10th anniversary of the Western Ukrainian Republic. In the private residence of Dyakiva during the search, a specimen of Surmium and a high-tech communication were found.

The fact of revealing the communique of the UWA Country Team clearly demonstrates the involvement of Engineer Dyakiv in the activities of this organization. The content of that communique for the broad circles of the Ukrainian population not related to the close connection with the UNDP was submitted to the public in the magazine "Surma" for August-September, in the form in which the engineer Dyakiv was found. This communique was issued specifically for the most prominent members and supervisors of the UHF in order to advertise its content in all divisions and local organizations of the UHF (DAIFO, vol. 230, op. 1, p. 11, p.11).

In the explanations of the defendants G. Salevich, the fact that he detected 70 copies of Surmie was justifying in such a way that he had absolutely no relation to this case and did not see that "Surma" was in such a quantity at his home. Unfortunately, Stanislavov's police body did not consider his acquittal to be true, because, on the basis of a long period of time, his personality and activities were monitored with the permission of the investigating department, and on the basis of materials obtained through secret (secret) criminal proceedings, it was argued, without any doubt, that G. Saliewicz is a well-known and active member of the local NGO, is the head of the Surm's distribution campaign in this area.

In turn, Oleksandr Dyakov explained that the crosses he had found during his search along with the rules (charter) regarding their distribution were sent to him by mail from Lviv from an unknown sender whom he could not even describe. Similarly, he gave an explanation of the letter he had found in his letter, signed by the name Lesovich, whose content concerned the sending to the hands of Diakiv crosses and ribbons. Regarding his "Surmium", the communique of the UWO Country Team - could not explain. His displays appeared to be doubtful to the investigating department of the Stanislaviv district command of the Police of the Second Polish Commonwealth, since the measures described in the act firmly argued that Dyakov was consciously and purposefully involved in distributing the crosses issued by the UVO, using the institution of the company to disguise them, in which he was director and held a position of office there (DAIFO, vol. 230, op. 1, issue 11, pp. 11).

In the protocol of the interrogation of engineer O. Dyakiv, of course, Ukrainian nationality and Greek-Catholic for confession, from November 11, 1928, it was found that the crosses were discovered during the search in the Union of Soviet Socialist Republics of crosses sent by mail from Lviv to O. Dyakiv at the end of October or in early November. In the departure there were crosses and statutes, the provisions of which contained the order of distribution of the crosses and the names of the persons whom they could be provided. A few days later, the mail received a second parcel containing ribbons for previously sent crosses and a letter to an unknown author, signed by the name Lesovich. By the third letter O. Dyakiva was informed about sending of ribbons to 40 crosses with one sample. This letter informed O. Dyakiv that he receives 25 crosses from the so-called Husar (Huzara). About which Guzar was speaking the language did not know the interrogation, because he knows only two people with the same name: one from Galich, the second from Lviv. As a whole, 39 crosses were received, to which his wife O. Dyakiv Oksana, at his request, produced ribbons from the material obtained from Lviv.

O. Dyakov spoke with Nikolai Shvalyuk ("Szwaluk") in the division of those crosses and decided to finally hand them over, not knowing that this could carry the character of an illegal or anti-state action. For the investigator it was not clear why the unknown person attracted him to such purposes and assumed that this could be a normal provocation on the part of those who initiated the action of the distribution of crosses. He firmly asserted that he never belonged, and even did not have to belong to UBO, because he worked in the field of economics in connection with which he did not face the related preliminary accusations.

O. Dyakov stated that he had no information about the UPS-inspired action of spreading the memorable crosses found on his desk in the State Union of Cooperatives. If he knew, then he would not firmly take the least part in that activity. Doubtless, he handed over 8 pieces to the crosses, in particular No. 0928 left for himself, No. 0929 handed the professor. Rostkowicz (Rostkowczowi), No. 0939 Drills and other employees of the Union Union of Cooperatives and the Oil and Gas Union.

Three letters to the names of those who ask for the crosses to be questioned and found during the search, O. Dyakov saw at one after lunch a week before the date of the interrogation. These crosses lay on a writing desk in the State Union of Cooperatives. Who left them there absolutely did not know and could not even imagine. The letter of the engineer Pavlykovsky (Pawlikowskiego) from Lviv, found in the pocket, was in the form of a participation in the celebration of the decade of November 1, testified to the employment situation in the case, and the fact that O. Dyakov was an opponent and did not allow him to moo that memorable date in the Wall of the Union of Soviet Union Co-operatives (DAIFO, vol. 230, op. 1, issue 11, pp. 12).

From the analysis of the interrogation protocol O. Dyakiv, carried out in the office of the Stanislaviv Investigation Department, it clearly shows any objections of the accused to involvement in the IVF, of course, the fact of taking orders from unknown persons regarding the distribution of memorable crosses in connection with the celebration of the anniversary of creation ZUNR is subject to certain suspicions. However, this does not indicate a connection with some illegal organizations, since ensuring the autonomy of national minorities, as well as celebrating the anniversary of the November 1, 1918 event, the creation of such autonomy of the Ukrainian people was guaranteed by the 1921 Constitution of the Second Common Polish Commonwealth. Therefore, no unlawful actions in this should not have been seen, as claimed by O. Dyakov. But, despite the norms of the constitution, international obligations and the lack of grounds for even detention, O. Dyakiva was arrested and charged with committing all the same crime of state betrayal under Art. 58 CPS of the Commonwealth of the Commonwealth.

On November 17, 1928, the Stanislavsky District Court, through a lawyer, Dr. Y. Kryzhanovsky, received a petition from the accused engineer O. Dyakiv, who was detained under investigative arrest in a criminal case against the decision of the investigating judge dated November 15, 1928, with a request for release on a free will.

Against the above-mentioned resolution of the investigating judge, who imposed an investigative detention O. Dyakov through a lawyer and applied for the arrest of the investigator to be canceled and released, as the prosecution against him was groundless, since there is no factual evidence of his guilt in committing a criminal offense. He never belonged to any unauthorized organization, especially to an anti-state organization, never received or distributed any unauthorized letters or other objects of any prohibited organization, in any other way did not participate in the activities of such organizations.

Committed entirely to duties of his rank, position and family duties (wife and child). In the petition, he testified that he devoted his time and sacrificed the performance of those duties, working exclusively in the economic field of co-operation and taking care of the good of the family. Moreover, he had some health problems recently, only thanks to vigorous medical help, he recovered from a serious illness (jaundice), the consequences of which he felt at that time.

In the act that he was incriminated, O. Dyakov believed that there were no signs of a crime, neither "object" nor "substitute".

The lack of signs of "substitute" refers to his then-not-soiled life, dedicated, as mentioned above, to economic labor and family responsibilities.

The lack of signs under the guise of "objects" is confirmed by the fact that O. Dyakov did not receive or distribute any unauthorized letters or other prohibited items (DAIFO, vol. 230, op. 1, verse 11, pp. 29-29).

The content of the notions of "subject", "substitute" signs of a crime can be characterized as "objective" and, accordingly, "subjective". Objective signs of a crime or the objective aspect of a crime in its subjective meaning - a set of all external circumstances of the person's life, which in this case were not subject to unlawful identification; the substantive or subjective feature of the crime could indicate a deliberate distribution of the Second Law of the Commonwealth prohibited by law, but the actions of O. Dyakov were within the legitimate limits, which was motivated by the petition of the Stanislaviv judicial investigation.

Monumental signs, which were in doubt, did not have a ban, were publicly worn, for example in Lviv, and in no case were anything criminal, illegal. In the time before the court proceedings in question were publicly distributed souvenir signs of so-called. The Talgorans wrote about it in the periodicals, pointed out O. Dyakov, and nobody saw anything wrong with this. For example, the former affiliation with the UHA is not seen as an unlawful ("caricant") misdemeanor or act, therefore, and the landmark of the former affiliation with that Army could not be regarded as something unlawful or "caricatured" - was foreseen in an appeal to the Stanislav District Court .

But even the presence of obscene isolated presses, although, as was noted above, O. Dyakov did not commit and distribute, can not at that time state of education, culture, science and intellectual development be considered a criminal offense. Thus, the intellectual acquaintance with the manifestations of human society was a good right of a cultural person and could not be regarded as something illegal.

In the worst case, even if they admit the unlawfulness of the person arrested, then there were no indications of the crime that he was charged with, and one could not assume that any violation of the law was committed.

In this state of affairs, there was no reason to impose an arrest on O. Dyakov, especially since he was a law-abiding citizen with poor health, connected with his rank and family, with the then place of life in Stanislav and gave his full guarantee there is staying (DAIFO, vol. 230, op. 1, issue 11, p. 29, item 30).

In the informed act of the Stanislavl Investigation Department of the district command of the Police of the Second Commonwealth, No. 7257/28, dated November 16, 1928, it was noted that probably from November 7-8, 1928, until then, a person who worked in the Stanislavsky District Co-operative Union, allegedly for On the order of Engineer Dyakiv - the Director of the Union, he carried the magazine "Surma", specially for the homes of "politically suspected" persons. Such a magazine was received from the person who distributed these magazines in the specified days A. Hubert (A. Hubert) (DAIFO, vol. 230, op. 1, pp. 11, pp. 34).

Such a message from the Stanislavsky Investigation Department of the Polish Police County Police Team in the prosecution process raises a number of comments that are based on assumptions - "probable", "as if". These are not permissible facts of existence in the sense of the grounds for bringing, especially, to criminal liability. Can not assume the involvement of Ing. Thanks to these acts, which have not been prosecuted so far, they are to be construed as a violation of the law. In addition, there is no exact date for such receipt of the journal A. Hubert, the investigation did not establish who exactly from the employees of the institution, where the leader was O. Dyakov, was carrying the magazine "Surma" magazine, although this could be done taking into account the scope of the judicial investigation (The materials of the case on the accusation of G. Salevich and O. Dyakiv in the Stanislav district court make up 111 pages). If the magazine "Surma" was anti-state and forbidden, then why did A. Hubert pose himself at risk by taking him and thus put himself within the scope of forensic prosecution for so-called. "The connection with the UVO", which was not taken into account by the police, the prosecutor's office or the court of Stanislavov. Even if one admits such assumptions, O. Dyakiva may be questioned as "an order" by the journal "Surma" to a man who would give such impressions. Of course, in the case of awareness of the arrested crime of their actions, which is noted in the acts of the case and does not agree itself O. Dyakov. In the end, it should not be discounted the possibility of falsifying such information by the judicial authorities, because it was on the fiction and deception that the entire state system of the emerging Second Commonwealth was built.

The interrogation protocol of 10. 11. 1928 G. Saliewicz, son of Benedict and Antonina, born in 1902 in Oknyany, Tlumac county, Greek Catholic, Ukrainian nationality, student of philosophy, unmarried, previously unconvicted, testified that G.Salevich a member of the UND is not, knew only about its existence and activity, on the basis of reading the magazines learned about it.

The magazines, from which the information about the existence and activity of the UVO was based on: "Dilo", "New Time", "Age of New", "Surma", etc., was not sympathetic to the program and the slogans stated by the UIA. In political life did not take part. The interrogation was a student of philosophy, was occupied with lectures and science, from where he drew knowledge and had no time to engage in other affairs. With regard to his 70 copies of Surma, a printed organ of the UFO, he explained that they were left to him by an unknown person without his knowledge.

His house was Masseyevich Volodymyr (Maciejewicz Włodzimierz), Slobodian Ivan ("Słobodzian Iwan"), Saliha Petro ("Sałyga Piotr"), Bojczuk Józef. However, those individuals could not exactly support or belong to the UVO, and none of them, without the knowledge of G. Salevich, could not leave copies of "Surma" found in his search during the search. He argued that he had nothing to do with the case he was incriminated (DAIFO, vol. 230, op. 1, pp. 11, pp. 13).

Unfortunately, the testimony of G.Salevich as well as O.Dyakiv was not taken into account during the execution of the proceedings by the Stanislav District Court. They were still under arrest by the investigators - in detention.

The head of the Stanislaviv Criminal Investigative Prison reported to the XI Department of the Stanislaviv District Court that the prisoner under investigation G. Salievich was ordered by the Stanislav District Court of November 22, 1928, Vr. 2911/28 of the same day, the State Police of Stanislavov in order to bring him to Lviv (DAIFO, vol. 230, op. 1, p. 11, p. 40).

On January 9, 1929, according to G.Salevich, six letters were drawn up on the accusation, according to which he was convicted of committing a crime of state betrayal provided for in Articles 58z, 59b, the second passage, 8, 302, 65a, 34, 35 (DAIFO, vol. 230, op. 1, vol. 11, pp. 90-92). On January 10, 1929, the prosecutor of the Stanislaviv district court declared the action of O. Dyakiv as "administrative-criminal" and reported to the investigating judge of the Stanislav district court (DAIFO, p. 230, op. 1, p. 11, p. 89). On December 22, 1928, the VI Department of the Stanislaviv District Court stated that the numbers of the magazine "Surma" for the months of June, July, August and September 1928, found in Gregory Salevich and Alexander Dyakiv in the names of the articles "Sabotage", "General on the police practice", " Who are the enemies of us ", and others as having the essential features of the crime provided for in art. 58c (DAIFO, vol. 230, op. 1, issue 11, pp. 97).

Conclusions. Thus, on the one hundred and eleven pages of the case on the accusation of G. Salevich and O. Dyakiv for the affiliation with the UIA the whole system of forensic authorities, Stanislaviv and Lviv built charges under which the Stanislaviv district court recognized the actions of those arrested as criminal. Despite the unreliability of evidence, the doubtfulness of the information provided in the documents of the Polish authorities, the lack of conformity with other

documents testifies to the subjective, prejudiced attitude during the proceedings to G. Salevich and O. Dyakiv on the grounds of Ukrainian nationality, Greek Catholic faith, student and the head of the institution - persons anti-state and not acceptable in the society of the Second Common Polish Commonwealth. The trial, which lasted for more than four months, clearly shows the activities of the Stanislaviv District Court in the state policy of the Second Commonwealth, and the case of one of his defendants will still be considered in the 1930's.

Reference:

1. Al'manakh Stanyslavivs'koyi zemli: zbirnyk materialiv do istoriyi Stanyslavova i Stanyslavivshchyny / red. B. Kravtsiv. - T. KHKHVIII. - N'yu-York; Toronto; Myunkhen : Vyd. Tsentral'noho Komitetu Stanyslavivshchyny, 1975. - 959 c.
2. Andrusyak M. Zalizo u vohni / Mykhaylo Andrusyak. - Kolomyya : Vik, 2014. - 400 s.
3. Derzhavnyy arkhiv Ivano-Frankivs'koyi oblasti (DAIFO), f. 230, op. 1, spr. 11, 111 ark.
4. DAIFO, f. 230, op.1, spr. 181, 72 ark.
5. Zaytsev O. Ukrayins'kyy integral'nyy natsionalizm (1920-ti–1930-ti roky). Narysy intelektual'noyi istoriyi / Oleksandr Zaytsev – K. : Krytyka, 2013. – 1610 s.
6. Kentiy A. Zbroynnyy chyn ukrayins'kykh natsionalistiv. 1920–1956: Istoryko-arkhivni narysy. – T. 1: Vid Ukrayins'koyi Viys'kovoyi orhanizatsiyi do Orhanizatsiyi Ukrayins'kykh Natsionalistiv. 1920–1942. – K., 2005. – 332 s.
7. Konovalets' YE. Prychynky do istoriyi roli Sichovykh Stril'tsiv v ukrayins'kiy revolyutsiyi // Rozbudova natsiyi. – 1928. – № 5. – С. 203–204
8. Krasivs'kyy O. Kontseptsiyi pol's'koho politykumu shchodo ukrayins'koho pytannya (pochatok 20-kh rokiv XX st.) / O. Krasivs'kyy // Halychyna. Vseukrayins'kyy naukovyy i kul'turno-prosvitnyy krayeznavchyy chasopys. – 2001. – № 5–6. – S. 284–289.
9. Kucheruk O. Protokol zasidannya Strilets'koyi Rady 10–12 veresnya 1921 roku / O. Kucheruk // Voyenna istoriya. – 2002). – № 1. – S. 136–139.
10. Mirchuk P. Narys istoriyi OUN. Tom 1 (1920–1939) / Petro Mirchuk. – Myunkhen : Tsitsero, 1968. – 641 s.
11. Navrots'kyy O. Pochatky UVO u L'vovi / O. Navrots'kyy // Sribna surma. Statti y materialy do diyannya Ukrayins'koyi Viys'kovoyi Orhanizatsiyi. – Toronto : Sribna Surma, 1963. – Zb. II.: Pochatky UVO v Halychyni. – S. 25–62.
12. Novynky. Areshtovannya v Pechenizhyni // Dilo. – 1922 – 3 veresnya.
13. Novynky. Metrykal'ni misteriyi // Dilo. – 1922. – 3 veresnya.
14. Posivnych M. Varshavs'kyy akt obvynuvachennya Stepana Bandery ta tovaryshiv / Upor. M. Posivnych. – L'viv, 2005. – 204 s.
15. Protses nad Stepanom Fedakom i aktyvna antypol's'ka diyal'nist' u Halychyni ukrayins'koho molodizhnogo pidpil'noho tovarystva «Volya» // Dilo. – 1922. – 3 lystopada.
16. Rubl'ov O. S., Cherchenko YU. A.Stalinshchyna y dolya zakhidnoukrayins'koyi intelihentsiyi. 20–50-ti roky XX st. / O. S. Rubl'ov, YU. A. Cherchenko. – K.: Nauk. dumka, 1994. – 350 s.
17. Smoley V. Pol's'ke tsyvil'ne i viys'kove ahrarne osadnytstvo u Zakhidniy Ukraini: istoryko-pravovyy kontekst (1919–1939 rr.). – Ternopil', 2003. – 112 s.
18. Ukrayins'kyy natsional'no-vyzvol'nyy rukh na Prykarpatti v KHKH stolitti. Dokumenty i materialy / vidp. red. prof. M. Kuhutyak. – Tom 1. – Knyha 1 (1919 – 1929). – Ivano-Frankivs'k : KPF «LIK», 2012. – 600 s.
19. Yurydychna entsyklopediya: V 6 t. / Redkol. : YU. S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. – K. : Ukr. entsykl., 2002. – T. 4 : N – P. – 720 s. : il.
20. Allgemeines Reichs-Gesetz-und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich. – Jahrgang, 1849. – Wien, 1850. – № 278. – S. 343–351.
21. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 roku // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921. – Nr. 44. – Poz. 627.